

Nr 735

Av herr **Pettersson, Harald, m. fl.**, om åtgärder för att främja företagsdemokratin.

(Lika lydande med motion nr 827 i Andra kammaren)

Både vid 1967 och 1968 års riksdagar väcktes motioner av representanter från centerpartiet med krav på en förutsättningslös och allsidig utredning om utbyggd företagsdemokrati inom såväl den privata som den statliga sektorn. Motionerna föranledde dock ingen åtgärd från riksdagens sida. Som skäl för detta anfördes, att reformverksamheten på detta område borde betraktas som en facklig fråga och handläggas av arbetsmarknadens parter utan lagstiftning eller direktiv från statsmakternas sida. Att under dessa omständigheter tillsätta en statlig utredning för att stimulera reformverksamheten fann riksdagen inte ändamålsenligt.

Även från vårt håll har understrukits, att kraven på insyn och inflytande för de anställda i första hand måste komma från arbetstagarna själva och utformas genom förhandlingar mellan arbetsgivare och anställda. Det finns desto större anledning att hålla fast vid denna utgångspunkt som man från samtliga arbetsmarknadsparter visat en påtaglig vilja att verka för fortsatta reformer, som kan ge arbetstagarna större inflytande. Konkret har detta under senare år kommit till uttryck bl. a. i revisionen av företagsnämndsavtalet 1966 och i ett omfattande utredningsarbete om dessa frågor inom arbetsmarknadsorganisationerna.

Sedan delegationen för försöksverksamhet med företagsdemokrati i statliga aktiebolag tillkallades för några månader sedan finns det också skäl att anta, att många problem som hittills hindrat en snabbare utveckling kan bli bättre belysta. Inte minst den senaste tidens erfarenheter tyder på att de anställda i de statliga företagen åtminstone för närvarande inte har bättre möjligheter att påverka förhållandena på den egna arbetsplatsen och skaffa sig informationer om företagsledningens planer för framtiden än anställda i privata företag. Problemen är desamma vem som än är ägare till företagen. Den försöksverksamhet som nu avses komma till stånd i de statliga företagen bör därför också kunna ge erfarenheter, som kan ligga till grund för en utbyggd företagsdemokrati i andra delar av näringslivet.

Självfallet hälsar vi de initiativ som hittills tagits med stor tillfredsställelse. Samtidigt finns det skäl att understryka bankoutskottets uttalande år 1968, "att de steg som tagits på företagsdemokratins område kännetecknas av en viss återhållsamhet" (BaU utl. nr 32 1968). Det finns enligt vår mening

också ytterligare utrymme för initiaiv från statsmakternas sida till åtgärder som kan ge stimulans åt reformarbetet på detta område utan att man behöver komma i konflikt med de grundläggande principerna om att samarbetet mellan arbetsgivare och anställda bör få utvecklas utan ingrepp från samhällets organ.

Den grundläggande motiveringen för demokrati i företagen är densamma som för demokrati i samhället i övrigt. I vårt land torde det också råda enighet om att ett sådant system även ger det i längden effektivaste resultatet av den verksamhet som bedrivs i samhället. Värdet med en utbyggd företagsdemokrati ligger alltså inte bara i att den enskilde individens tillfredsställelse med arbetet — och därmed hans välfärd — ökar utan också i att samhällets produktiva resurser blir bättre utnyttjade. Sådana egenskaper hos individen som initiativkraft, ansvarskänsla och strävan efter kunskap, vilka har avgörande betydelse för framstegen i samhället, kan tas till vara på ett bättre sätt.

Kraven på mer inflytande för de anställda emanerar emellertid också från själva samhällsutvecklingen. Den utveckling som lett fram till det genomindustrialiserade samhället och i vissa fall en "postindustriell" produktionsordning har haft genomgripande verkningar på människornas villkor i arbetslivet. Grundläggande förändringar som t. ex. de tekniska framstegen och specialiseringen, det växande antalet mycket stora företagsenheter samt den ökade rörligheten i olika avseenden i det moderna näringslivet har inte bara fört med sig att själva arbetsuppgifterna har förändrats utan också att hela den industriella miljön och de sociala relationerna på arbetsplatserna i många avseenden har ändrat karaktär. Det finns tendenser till att den enskilde individen hamnar i mer isolerad situation än tidigare, då han i allmänhet hade möjligheter till överblick över de förhållanden som inverkade på hans egen situation.

Det finns också anledning att i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på det ömsesidiga beroendet mellan behovstillfredsställelsen i arbetet och den allmänna livsanpassningen. Valet av ett visst arbete har konsekvenser för individens bostadsort, tillgång till service, kontakt med släkt och vänner o. s. v. Dessa förhållanden inverkar självfallet i sin tur på individens anpassning i arbetet på samma sätt som inkomstförhållanden och arbetsförhållanden har konsekvenser för individens anpassning utanför arbetsplatsen. Det är enligt vår mening nödvändigt att betydligt mera ingående än hittills kartlägga vad bl. a. den ökade rörligheten på arbetsmarknaden har för konsekvenser i dessa avseenden.

Strävan måste vara att bryta den sociala isoleringen på alla plan. En utbyggd företagsdemokrati måste därför i princip ta sikte på medverkan av de anställda på alla beslutsnivåer i företaget. Det finns anledning att förmoda att intresset från de anställda själva är störst, när det gäller

frågor som har direkta återverkningar på deras egna förhållanden på arbetsplatsen. Sådana frågor är t. ex. arbetets organisation och uppläggning och arbetsmiljön i vid mening. Det torde emellertid också finns ett starkt intresse hos de anställda att kunna följa den allmänna företagspolitiken, särskilt företagets planering för framtiden. Alla dessa intressen bör kunna tillgodoses genom att de får medverka i besluten i olika grad från information och samråd till medbestämmande.

Erfarenheterna har gett vid handen, att det inte finns något enkelt och enhetligt sätt för hur man skall skapa ett mer demokratiskt produktionsliv. Arbetet med att förstärka det demokratiska inslaget i företagen måste därför försiggå efter flera linjer samtidigt.

Den naturliga utgångspunkten för det fortsatta praktiska arbetet är självfallet det arbete som för närvarande bedrivs i företagsnämnderna. Därutöver bör i första hand ytterligare försök med arbetstagarrepresentation i företagsstyrelserna, en öppnare redovisning av företagens ekonomiska förhållanden samt utbyggd forskning av den sociala och psykiska anpassningen på arbetsplatsen komma i fråga.

Det finns skäl att anta, att företagsnämndernas arbetsuppgifter och arbetsformer kommer att ägnas särskild uppmärksamhet i det långsiktiga utvecklingsarbete på samarbetsområdet som arbetsmarknadsorganisationerna bedriver. Några initiativ från statsmakternas sida i detta avseende är därför inte påkallade. Det bör också ankomma på arbetsmarknadsparterna att ta ytterligare initiativ för att låta arbetstagarna bli representerade i företagsstyrelserna eller vid revisionen. Vi förutsätter att denna samarbetsform mellan arbetstagarna och arbetsgivarna också kommer att prövas i den försöksverksamhet som nu skall påbörjas i de statliga bolagen.

Ett viktigt led i ansträngningarna att vidareutveckla de demokratiska samarbetsformerna i arbetslivet är emellertid också att söka stärka möjligheterna för de anställda att skaffa sig kunskap och information om de ekonomiska och sociala förhållandena i företagen på andra sätt. Arbetstagarnas intressen sammanfaller här med allmänhetens, de mindre aktieägarnas och myndigheternas intresse av bättre insyn, särskilt i de stora företagen. Det är enligt vår mening därför berättigat att utreda förutsättningarna för att något skärpa kraven på den i lag fastställda uppgiftsskyldigheten. Vissa grundläggande uppgifter om ett företag som t. ex. uppgifter om antalet anställda och omsättningen bör enligt vår mening kunna vara obligatoriska för alla slag av företag. Det är också önskvärt att en del av de andra skillnader som nu finns mellan aktiebolag och andra företagsformer utjämnas, så att kraven på den offentliga redovisningen blir desamma för alla företag med ungefär samma ekonomiska betydelse. Särskilda ansträngningar bör också göras för att få fram klarare och enklare redovisningsprinciper.

I det fortsatta arbetet på att förbättra företagsdemokratien bör som nämnts också forskningen om de faktorer som har betydelse för förhållandena på arbetsplatsen inta en central plats. Även här skulle det vara värdefullt med en särskild försöksverksamhet med särskild tonvikt på att utvärdera arbetstillfredsställelsen i olika arbetssituationer. Dessutom bör möjligheterna att bygga ut den verksamhet som bedrivs av arbetsmarknadsinstitutet och arbetsmedicinska institutet samt möjligheterna att utvidga verksamheten till andra universitetsorter utredas.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående utökad forskning och andra åtgärder som kan stimulera till en fortsatt utbyggnad av mera demokratiska samarbetsformer i alla slag av företag i enlighet med vad som anförts i motionen.

Stockholm den 28 januari 1969

Harald Pettersson (cp) Johan A. Olsson (cp) Elvy Olsson (cp)

Nr 736

Av herr **Rönberg m. fl.**, om närings- och regionspolitiska åtgärder i Västerbotten.

(Lika lydande med motion nr 846 i Andra kammaren)

Stockholm den 28 januari 1969

Gunnar Rönberg (s) Thore Sörlin (s) Lage Svedberg (s)
